Ольга КРАВЧУК,
кандидат політичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова (м. Миколаїв)
e-mail: olha.kravchuk@nuos.edu.ua

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЯК СТРУКТУРНА СКЛАДОВА УНІВЕРСИТЕТУ В СИСТЕМІ ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ РЕФОРМ І СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасна система вищої освіти України функціонує в умовах глибоких реформ, цифрової трансформації, воєнних викликів, демографічних змін, посилення конкуренції на ринку освітніх послуг та зростання суспільних очікувань щодо якості підготовки фахівців. За таких умов особливого значення набуває проблема ефективного управління закладом вищої освіти, його структурними підрозділами та людським потенціалом. Університет сьогодні виступає не лише освітньою установою, а складною соціальною, науковою, культурною та управлінською системою, у межах якої кожен навчально-науковий інститут виконує важливу роль у реалізації стратегічних завдань розвитку.

Навчально-науковий інститут як структурна складова університету є важливою ланкою управління освітнім, науковим, виховним, організаційним і соціально-гуманітарним процесами. Саме на рівні інституту відбувається безпосередня взаємодія між адміністрацією університету, кафедрами, науково-педагогічними працівниками, здобувачами освіти, гарантами освітніх програм, роботодавцями та іншими стейкхолдерами. Тому ефективність функціонування інституту значною мірою визначає якість університетського середовища загалом.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває людиноцентричний підхід до управління вищою освітою. Його сутність полягає у визнанні людини головною цінністю освітньої системи. У центрі управлінських рішень мають перебувати здобувач освіти, викладач, науковець, працівник університету, їхні потреби, професійний розвиток, безпека, академічна свобода, психологічне благополуччя та можливості для самореалізації. Людиноцентричне управління передбачає відхід від суто адміністративної

моделі керівництва до моделі партнерства, довіри, залучення, відповідальності та підтримки [2, с. 48].

Навчально-науковий інститут у системі людиноцентричного управління виконує декілька взаємопов'язаних функцій. По-перше, він забезпечує організацію освітнього процесу відповідно до стандартів вищої освіти, освітніх програм та потреб здобувачів. По-друге, координує діяльність кафедр і сприяє професійному розвитку науково-педагогічних працівників. По-третє, формує безпечне, інклюзивне, психологічно підтримувальне та комунікативно відкрите освітнє середовище. По-четверте, забезпечує взаємодію з роботодавцями, громадськими організаціями, органами влади, науковими установами та міжнародними партнерами. По-п'яте, бере участь у реалізації стратегії розвитку університету як цілісної інституції.

В умовах реформування вищої освіти управління навчально-науковим інститутом має ґрунтуватися на принципах стратегічного бачення, академічної доброчесності, якості освіти, прозорості управлінських рішень, командної взаємодії та соціальної відповідальності. Важливо, щоб інститут не розглядався лише як адміністративна одиниця, що виконує поточні доручення. Він має бути активним суб'єктом розвитку університету, ініціатором освітніх інновацій, наукових проєктів, гуманітарних ініціатив і практик підтримки здобувачів освіти.

Людиноцентричне управління навчально-науковим інститутом передбачає орієнтацію на потреби всіх учасників освітнього процесу. Для здобувачів освіти це означає створення умов для якісного навчання, академічної мобільності, професійного становлення, психологічної підтримки, участі у студентському самоврядуванні та науковій діяльності. Для викладачів – забезпечення можливостей професійного зростання, підвищення кваліфікації, академічної свободи, участі в ухваленні управлінських рішень, розвитку наукової діяльності та методичної творчості. Для адміністрації – формування ефективної команди, здатної працювати в умовах невизначеності, швидких змін і кризових ситуацій [2, с. 116].

Особливо важливою в сучасних умовах є здатність навчально-наукового інституту реагувати на суспільні виклики. Воєнний стан, психологічне напруження, вимушене переміщення населення, руйнування звичних соціальних зв'язків, безпекові ризики та цифровізація навчання

суттєво змінюють вимоги до організації освітнього процесу. Університет та його структурні підрозділи мають не лише забезпечувати викладання навчальних дисциплін, а й створювати середовище підтримки, стабільності, комунікації та довіри. У цьому контексті гуманітарна складова діяльності інституту набуває особливого значення.

Одним із ключових напрямів людиноцентричного управління є формування психологічно безпечного освітнього середовища. Психологічна безпека передбачає атмосферу поваги, прийняття, недискримінації, етичної комунікації та можливості звернутися по допомогу. У діяльності навчально-наукового інституту це може реалізовуватися через роботу кураторів академічних груп, психологічної служби, органів студентського самоврядування, проведення просвітницьких заходів, тренінгів, консультацій, зустрічей зі здобувачами освіти та викладачами. Підтримка психоемоційного стану студентів і працівників є важливим чинником збереження якості освітнього процесу [3, с. 72].

Не менш важливою є інклюзивна спрямованість управління. Сучасний навчально-науковий інститут має забезпечувати доступність освіти для різних категорій здобувачів, зокрема осіб з особливими освітніми потребами, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб із травматичним досвідом, студентів, які перебувають у складних життєвих обставинах. Інклюзивне управління передбачає адаптацію освітнього процесу, гнучкість комунікації, індивідуальний підхід, доступність інформаційних ресурсів, толерантну взаємодію та підтримку академічної участі кожного здобувача.

Управлінська діяльність навчально-наукового інституту в умовах цифрової трансформації також потребує оновлення. Цифрові інструменти стали невід’ємною частиною освітнього менеджменту. Вони забезпечують електронну комунікацію, дистанційне та змішане навчання, моніторинг успішності, організацію наукової роботи, методичний супровід, зворотний зв’язок зі здобувачами освіти. Водночас цифровізація потребує відповідального управління, оскільки надмірне інформаційне навантаження, цифрова нерівність, порушення академічної доброчесності та недостатня цифрова компетентність можуть створювати нові ризики для освітнього середовища [1, с. 93].

Навчально-науковий інститут як структурна складова університету має забезпечувати баланс між адміністративною ефективністю та гуманітарною

місією освіти. Управління не повинно зводитися лише до контролю виконання навчальних планів, звітності та організаційних процедур. Його зміст має включати розвиток людського потенціалу, підтримку академічної культури, створення умов для ініціативності, формування професійної ідентичності здобувачів, розвиток наукової активності та соціальної відповідальності.

Важливим механізмом людиноцентричного управління є комунікація. Ефективна комунікація між адміністрацією інституту, кафедрами, викладачами і здобувачами освіти сприяє своєчасному вирішенню проблем, зниженню соціальної напруги, підвищенню довіри та залученості учасників освітнього процесу. Комунікативна відкритість керівництва інституту дозволяє краще розуміти потреби студентів і викладачів, реагувати на виклики та формувати спільне бачення розвитку.

У контексті реформ вищої освіти важливою є також система внутрішнього забезпечення якості освіти. Навчально-науковий інститут бере участь у моніторингу освітніх програм, аналізі результатів навчання, оцінюванні якості викладання, організації зворотного зв’язку зі студентами, роботодавцями та випускниками. Людиноцентричний підхід до забезпечення якості передбачає, що якість освіти оцінюється не лише через формальні показники, а й через рівень задоволеності здобувачів, доступність підтримки, безпечність середовища, практичну орієнтованість навчання та можливості для особистісного розвитку [1, с. 134].

Отже, навчально-науковий інститут є важливою структурною складовою університету, яка забезпечує реалізацію стратегічних, освітніх, наукових, виховних та соціально-гуманітарних завдань. У системі людиноцентричного управління інститут виконує роль простору координації, підтримки, розвитку та взаємодії. Його діяльність має бути спрямована на створення якісного, безпечного, інклюзивного, цифрово доступного та психологічно підтримувального освітнього середовища.

Отже, у сучасних умовах реформ і суспільних викликів ефективність управління вищою освітою значною мірою залежить від здатності університету та його структурних підрозділів діяти гнучко, відповідально й людиноцентрично. Навчально-науковий інститут має розглядатися не лише як організаційна одиниця, а як активний суб’єкт інституційного розвитку

університету, здатний забезпечувати якість освіти, підтримувати учасників освітнього процесу та відповідати на виклики часу.

Список використаних джерел:

1. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами освіти: монографія. Київ : Ніка-Центр, 2020. 332 с.
2. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття».* 2020. № 1 (1). С. 27–36. DOI: 10.35387/ucj.1(1).2020.27–36.
3. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Якість вищої освіти: виклики, перспективи, забезпечення. *Вища освіта України.* 2021. № 2. С. 5–15.